plytų mūro sienelių kampinės dalies ir grindų ar dugno fragmento (2 pav.). Sienelės mūrytos be pamato, tiesiai ant grindų iš gelsvos spalvos plytų, kurių matmenys: 24,5x6,5 cm, 25,5x12,5x 6,5 cm. Jos rištos kietu cemento skiediniu. Grindų fragmentas suklotas ant grunto iš antrinio panaudojimo puspl yčių, nerištų jokia medžiaga, jų viršus vietomis užtrintas kalkiniu skiediniu. Struktūra datuojama XX a. I puse ir siejama su pastate vykusiomis rekonstrukcijomis.

Iš viso surasti ir inventorinti 2423 vienetai radinių, kurių didžiąją dalį sudaro puodai ir puodynės, lėkštės, dubenys, dangtelių dalys, būdingos XVII ir XVIII a. Iš statybinės keramikos daugiausia surasta plokštinių ir karnizinių koklių fragmentų, dengtų žalia glazūra. Ypačiųjų radinių grupėje vyrauja variniai Lenkijos karalystės ir LDK Jono Kazimiero šilingai (1661, 1664, 1666 m.) ir variniai Švedijos Livonijos Kristinos šilingai (1654, 1655, 1661 m.). Taip pat paminėtinas rastas Škotijos karalystės Karolio I terneris (163? m.), papuošalo fragmentai, saga iš kaulo, kniedė antspaudas su hebrajiškais rašmenimis (3 pav.). Užrašas ant antspaudo užrašytas hebrajų bei aramėjų kalbomis ir išvertus skamba taip: „rabino Zavelio ir rabino Davido seminarijos, studentų studijų grupės antspaudas“ (iš hebrajų ir aramėjų kalbos vertė prof. Mordechai Zalkinas (*Ben–Gurion University of the Negev*), dr. Vladimiras Levinas (*Hebrew University of Jerusalem*) ir dr. Jonas Seligmanas (*Israel Antiquities Authority*)). Šis antspaudas priklausė Toros studijų grupei, veikusiai Zavelio sinagogoje (Gėlių g. 6). Žinoma, kad jai priklausė keli aplink esantys sklypai, galbūt vienas iš jų buvo ir Pylimo g. 57.

Pylimo Street 57A

In 2021, a comprehensive excavation was conducted on the premises of Pylimo Str. 57A, Vilnius, in a former stable and carriage house dating to the late 19th–early 20th centuries. The excavation consisted of six trenches excavated down to sterile soil, covering a total of 235 m^2 (Fig. 1). The interior of the building contained an archaeological layer measuring 1.9–4.45 m in thickness, formed as a result of construction works. The S end of the building contained a utility room dated to the first half of the 20th century (Fig. 2). The redeposited fill contained animal bone fragments, 2,533 pieces of 17th- and 18th-century domestic and structural pottery, and 110 finds of special significance (Fig. 3).

Andrius Šležas, Aurimas Steponkus

Polocko gatvė 7A

2021 m. KVP atliko detaliuosius tyrimus Vilniaus senamiesčio teritorijoje, istoriniame Užupio priemiestyje, Polocko g. 7A sklypo Š dalyje. Anksčiau sklypas tirtas 3 kartus – 2012 m. D. Antropikaitė atliko žvalgomuosius tyrimus, ištyrė 3 šurfus. Iki 0,7–2,5 m gylio fiksuoti XIX–XX a. piltiniai žemės sluoksniai, suformuoti niveliuojant paviršių ar tvarkant teritoriją. Šurfe 1 (labiausiai į Š nutolusi 2012 m. tyrimų vieta) po piltiniais XIX–XX a. sluoksniais maždaug 2,3 m gylyje aptiktas siauras XVII a. horizontas (*ATL 2012 metais*, 2013, p. 461–463). Siekiant patikslinti kultūrinio sluoksnio stratigrafiją Polocko g. 7A sklypo Š dalyje, 2014 m. K. Minkevičius žvalgė 4 m^2 plotą – iš viso 2 šurfus. Tyrimai nebuvo rezultatyvūs, archeologiškai vertingo kultūrinio sluoksnio ar struktūrų neaptikta (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 635, nr. 391). 2014 m. L. Kvizikevičius sklype vykdė detaliuosius tyrimus bei žvalgymus P ir centrinėje minėto sklypo dalyse, bendrame 827 m^2 plote. Jų metu nustatyta, kad per sklypo vidurį ėjo natūrali griova,

1 pav. Perkasoje 3 griovoje aptiktos ūkinės duobės pjūvio vaizdas ir jos dugne šalia matuoklės – in situ užfiksuota girnapusė. A. Šležo nuotr.

Fig. 1. Cross section of a pit cut into the gully in trench 3. A grinding stone was found in situ at the base of the pit, visible next to the bottom of the ruler.

žemėjanti ir gilėjanti P kryptimi link Vilnios. Ji tapatinama su Fiurstenhofo plane šioje vietoje vaizduojamos griovos pabaiga. Griova XVII a. II pusėje – pabaigoje užpilta XVI–XVII a. buitinėmis šiukšlėmis, tarp kurių aptikta daug vertingų buitinių bei numizmatinių radinių, datuojamų nuo XV a. II pusės. Užpiltos griovos pakraščiuose taip pat aptikti 3 XVII a. pabaiga ar XVIII a. pradžia datuojami žmonių palaidojimai. ŠV sklypo dalyje atidengti XVII–XVIII a. I puse datuojami ūkinės paskirties pastato pamatai. Iki projektinio 3 m gylio sklypo P dalyje aptikti tik XIX a. pabaigos – XX a. šiukšlių sluoksniai. Kitose sklypo vietose aptiktas nuo 1 m iki 3,9 m storio piltinės kilmės (išskyrus ūkinio pastato vietoje) sluoksnis, kurio apatiniai apie 2,5 m storio horizontai datuojami XVI–XVII a., o viršutiniai – XIX–XX a. (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 424–428).

2021 m. tyrimų metu sklype detaliai iki įžemio ištirtas 317,5 m^2 plotas (perkasa 1 – 56,3 m^2; perkasa 2 – 37,7 m^2; perkasa 3 – 223,5 m^2). Iki 1–1,4 m gylio fiksuoti XIX–XX a. I pusėje ir XX a. II pusėje suformuoti piltiniai grunto sluoksniai su tam laikotarpiui būdingais radiniais. Po minėtais sluoksniais atidengtas įžemis – šviesus smėlis ir rusvas žvyras bei į įžemį įgilinti objektai – griovos ir ūkinės duobės.

Tyrimų metu nustatyta, jog iki žmonių veiklos šiame sklype buvo erozijos proceso suformuota griova, orientuota Š–P kryptimi. Jos plotis vietomis siekė iki 10 m, o gylis – iki 2,5 m. Taip pat tirto ploto R dalyje, perkasoje 1–2 surastos 4 mažesnės griovos – tai didžiosios griovos atšakos. Aptariamos didžiosios griovos dalis pavaizduota XVIII a. pradžios J. G. M. Fiurstenhofo sudarytame detaliajame Vilniaus miesto plane.

Žmonių veikla tirtame sklype prasidėjo XVII a. II pusėje. Veikiausiai po Vilniaus okupacijos ir nusiaubimo XVII a. vidurio miesto tvarkymo metu iš senamiesčio, Valdovų rūmų ar Žemutinės pilies teritorijos buvo išvežamos

2 pav. Perkasa 3, griovos pjūvio vaizdas. A. Šležo nuotr.
Fig. 2. Trench 3, cross-section of the gully.

3 pav. Perkasoje 3 ištirtos griovos vaizdas. A. Šležo nuotr.
Fig. 3. A view of the gully in trench 3.

tuometinės šiukšlės į užmiestį – šiuo atveju Polocko g. 7A sklypo teritoriją. Atgabentos šiukšlės buvo verčiamos į griovą, iškastas duobes arba tiesiog šalia jos esančioje teritorijoje (1 pav.). Tai, kad šiukšlės buvo vežamos iš aukšto statuso asmens teritorijos, patvirtina įgilintose struktūrose rasti radiniai – polichrominiai kokliai bei kokliai čerpės, kurių dažniausiai randama Valdovų rūmų ir Žemutinės pilies teritorijoje. Taip pat nustatyta, jog didžioji dalis

griovos užpildo susiformavo natūralaus proceso metu – užėjus stipriai liūčiai vandens srautas nuplaudavo teritorijoje supiltas šiukšles į griovą. Žmogus užpilant griovą prisidėjo minimaliai, tik pilant atvežtas šiukšles su gruntu į griovą (tai patvirtina griovoje aptiktas molingo grunto intarpas) (2–3 pav.). Vienas iš įgilintų objektų yra siejamas su 2014 m. tyrimų metu surasto pastato statymo bei naudojimo laikotarpiu (XVII a. II pusė – XVIII a. pradžia). Aptikta duobė 4 yra apie 3,2 m ilgio ir daugiau negu 1 m pločio. Ji įkasta į griovos užpildą, joje vyrauja statybinių atliekų sluoksniai – molis, griuvenos. Maždaug XVII a. pabaigoje – XVIII a. pradžioje antropogeninė veikla sklype nutrūko. Duobės 2 atidengtas tik 3–3,2 m ilgio, 1,8 m pločio fragmentas, tačiau jos užpildo sluoksniuose surasta gana didelė kaulinių radinių kolekcija (380 vienetų). Daugiausia tai gamybinės atliekos – nupjautų galvijo padikaulių kaulai bei jų fragmentai. Taip pat tarp minėtų radinių pasitaikė ir keletas dirbinių ruošinių bei gana retas kaulinis dirbinys – sraigtas. Interpretuojant rastą medžiagą galima daryti prielaidą, jog šioje duobėje supiltos gamybinės atliekos, kurios gabentos iš namo, susijusio su kaulo apdirbimo teritorija. Likusios duobės yra neaiškaus datavimo arba iškastos ir užpildytos XIX a. pabaigoje – XX a.

Tyrimų metu rasti ir inventorinti 1574 vienetai buitinės ir statybinės keramikos fragmentų, daugiausia XVII a. gamybai būdingų žalia glazūra dengtų koklių su to laikotarpio dažniausiai pasitaikančiais ornamentais (augaliniais, geometriniais, tęstiniais) bei buitinės keramikos fragmentų, dengtų žalia, ruda glazūra ir be glazūros. Taip pat svarbu paminėti, jog aptikta nemažai įvairiaspalve glazūra (geltona, žalia, mėlyna, geltona, balta) dengtų bei augaliniais–geometriniais tęstiniais ornamentais puoštų koklių ir koklių čerpių, dengtų įvairiaspalve ir žalia glazūromis, dekoruotų relje-

0 5 cm

4 pav. Tyrimų metu surastų keraminių radinių pavyzdžiai: 1, 2 – plokštinio koklio fragmentas; 3 – koklio čerpės fragmentas; 4 – puodo pakraštėlio, puošto bangele ir linija, fragmentas. G. Murachimovaitės nuotr.

Fig. 4. Some recovered ceramics: 1, 2 – a fragment of a panel stove tile; 3 – a fragment of a stove/roof tile; 4 – a fragment of a pot rim decorated with wavy and straight lines.

0 3 cm

5 pav. Tyrimų metu surasti ypatieji radiniai: 1 – Žygimanto Augusto 1570 m. kaldintas pusgrašis; 2 – stačiatikių bažnyčios kryželis; 3 – verpstuko smagratis; 4 – vitražinių langų stiklas; 5 – kaulinis sraigtas. L. Kajotos nuotr.

Fig. 5. Finds of special significance: 1 – a Žygimantas Augustas półgrosz, 1570; 2 – an orthodox cross; 3 – a spindle whorl; 4 – a stained glass shard; 5 – a bone screw.

finiais žvynelių ornamentais, fragmentų – šie radiniai datuojami XVI a. Jie dažniausiai aptinkami išskirtinai tik Valdovų rūmų ir Žemutinės pilies teritorijose (4 pav.).

Be keraminių dirbinių, rasta 95 vienetai ypačiųjų radinių. Tai XV a. pabaigos – XXI a. pradžios smulkių nominalų monetos (ankstyviausios – Aleksandro, Žygimanto Senojo ir Žygimanto Augusto valdymo metu kaldintos monetos, vėlyviausios – Rusijos imperijos Aleksandro II kapeikos, TSRS kapeikos ir Lenkijos Respublikos 10 grašių), kelios audinių plombos ir kiti kasdien naudoti dirbiniai (peilio fragmentai, bato pasagėlės, antpirštis ir t. t.). Iš ypačiųjų radinių išsiskyrė rečiau aptinkamas Niurnberge kaldintas skaičiavimo žetonas, datuojamas XVI a., stačiatikių bažnyčios kryželis ir verpstuko smagratis, pagamintas iš balto smiltainio (5 pav.).

Polocko Street 7A

A 317.5 m^2 area was excavated at Polocko g. 7A. The surface revealed deposits dating from the 19th to the second half of the 20th century, up to 1.4 m in thickness, with sterile soil found underneath. Significant archaeological deposits were recorded in features cut into the sterile soil, namely pits and gullies formed by erosion (Figs. 1–3). Evidence suggests that the plot was used as a rubbish dump during city clean-ups in the second half of the 17th century. The gully was filled over time, largely with sediment and debris carried by natural water flow. Initial rubbish and soil mix dumping at the site comprised the minimal man-made contribution to the fill of the gully. Finds were dated to the 15th–20th centuries, the bulk consisting of 17th-century domestic pottery sherds (Figs. 4–5).

Andrius Šležas, Justina Dobeikienė

Vokiečių gatvė

2022 m. Vilniaus miesto savivaldybė planuoja atlikti Vokiečių gatvės rekonstrukcijos darbus. Vokiečių gatvė patenka į saugomas Vilniaus senamiesčio (UK 16073) ir Vilniaus senojo miesto bei priemiesčių archeologinės vietovės (UK 25504) teritorijas, tad įgyvendinant projektą numatyta atlikti archeologinius tyrimus. Jie suskirstyti į du etapus: I etapas atliekamas projektavimo darbų stadijoje, o II etapas vyks kartu su rekonstrukcijos darbais.

Siekiant nustatyti buvusio užstatymo perimetrą, remiantis senaisiais Vilniaus miesto planais, atkurtas preliminarus Vokiečių gatvės užstatymas, buvęs iki 1944 m. (planą parengė Robertas Zilinskas). Remiantis atkurtu planu ir esamais inžineriniais tinklais, parinktos perspektyviausios tyrimų vietos ir 2021 m. rugpjūčio–lapkričio mėnesiais atlikti žvalgomieji ir detalieji tyrimai.

Vokiečių gatvėje archeologiniai tyrimai vyko ne kartą, todėl čia paminėsime tik aktualiausius. 1982 m. I. Jučienė (*LIIR*, f. 1, b. 1058) vykdė žvalgomuosius tyrimus šalia šiluminės trasos. Aptikta XVII a. radinių ir XVI a. viduriu – II puse datuojamų pastatų bei rūsių likučių. 1976 m. P. Tebelškis (*LIIR*, f. 1, b. 720) atliko žvalgymus šiluminių trasų įrengimo metu. Daugelyje vietų fiksuoti tiesiant komunikacijas suardyti kultūriniai sluoksniai. Atidengta XVI–XVIII a. datuojamų pastatų liekanų bei rasta to paties laiko radinių. Tamsios žemės sluoksnis, matomas 0,6–1,3 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, datuojamas XVI–XVII a. 1990–1991 m. žvalgymus atliko V. Grišinas (*LIIR*, f. 1, b. 1715, 1903). 5 m gylyje aptiktos 8 rūsių ir vieno namo pirmo aukšto liekanos. Tarpuose tarp patalpų rasti kultūriniai sluoksniai, vieto-